MIS JE START NIET

sbb
accountants
adviseurs

Startersgids consultant

samen slim ondernemen

Wie is SBB?

SBB is een boekhoud- en advies-kantoor met 27 kantoren in Vlaanderen. We helpen meer dan 22.000 klanten uit alle sectoren met accountancy, boekhouding, fiscaliteit, omgevingsreglementering en zakelijk-juridisch advies. Aan starters, ondernemers, vrijberoeps-beoefenaars en organisaties in social profit bieden we advies op maat. Onze ambitie? Samen slim ondernemen.

Een gids als opstap naar het ondernemerschap

Beste starter,

Aan de slag gaan als freelancer of consultant: velen dromen ervan, maar slechts weinigen zetten effectief de stap naar het ondernemerschap. Niet zelden strooit een onduidelijk zicht op de juridische, sociale en fiscale regels roet in het eten. Btw-formaliteiten, een ondernemersvorm kiezen of sociale bijdragen: op het eerste zicht kunnen ze ontmoedigend overkomen. Toch kan je als zelfstandige niet zonder deze basiskennis om onderbouwde beslissingen te nemen voor je zaak.

Daarom legt deze startergids, met zorg samengesteld door deskundigen van het SBB-kenniscentrum, je in mensentaal alles uit wat je moet weten vóór je de knoop doorhakt. Uiteraard komen bij het ondernemerschap nog meer regels en kleine lettertjes kijken, maar daar kunnen de SBB-startersadviseurs – verspreid over 27 kantoren – je met raad en daad bijstaan. Zij begeleiden elk jaar meer dan 800 ondernemers met de opstart van hun zelfstandige activiteit. Aarzel niet om hen te contacteren. Een eerste gesprek is steeds vrijblijvend! De contactgegevens vind je achteraan in deze gids.

Veel succes!

Nathalie Put
starterscoördinator
SBB Accountants & Adviseurs
Diestsevest 32 bus 1A
3000 Leuven

P.S. Bezoek ons ook eens op www.sbb.be.

— samen slim ondernemen

Goed begonnen is half gewonnen.

SBB zorgt ervoor dat je goed voorbereid aan de start komt. Deze startersgids maakt je wegwijs in de formaliteiten die komen kijken bij de opstart van je zelfstandige activiteit. Wij beschikken bovendien over een team van adviseurs gespecialiseerd in het opstarten van jouw onderneming. Zij ondersteunen je met praktische tips en loodsen je door alle opstartformaliteiten.

inhoud

1. Onder welke voorwaarden mag je starten? 7

2. Waarom is een ondernemingsplan nodig? 8

3. Welke ondernemingsvorm past bij jou? 10
- Eenmanszaak of vennootschap? 10
- Zo richt je een vennootschap op 13

4. Hoe werken kosten en belastingen? 14
- Personenbelasting als zelfstandige 14
- Beroepskosten inbrengen 15
- Van bruto naar netto in 3 stappen 17

5. Btw: wat moet je zeker weten? 19
- Jouw btw-tarief: bijna altijd 21% 19
- De btw-formaliteiten op een rij 19
- De btw-vrijstelling 21
- Zo maak je een correcte factuur op 22

6. Wat met sociale bijdragen en rechten? 24
- Bijdragen als zelfstandige in hoofdberoep 24
- Bijdrage als zelfstandige in bijberoep 26
- Deze rechten krijg je ervoor terug 28

7. Wat kan een boekhouder voor jou betekenen? 31
- Voor deze 3 cruciale kerntaken kan je bij je boekhouder terecht 31
- Ook essentieel voor bijberoepers 32
- Juridische hulp voor freelancers 32
- Geen gedoe met paperassen bij SBB 33

8. Hoe schrijf je je zaak officieel in? 35

9. Visueel: 8 stappen naar je eigen zaak 36

SBB-publicaties 38

SBB-kantoren 40

1.

Onder welke voorwaarden mag je starten?

Voor vele freelancers of consultants in spe zijn startersvoorwaarden een formaliteit. Bijna elke Europese volwassene met een zichtrekening kan immers meteen aan de slag. Wil je toch op zeker spelen? Met deze checklist weet je meteen of je voldoet aan de wettelijke vereisten.

VOLWASSEN EN BEKWAAM

- Je bent minstens 18 jaar.
- Je hebt de nationaliteit van de Europese Unie, Liechtenstein, Noorwegen, IJsland of Zwitserland. Is dat niet het geval, dan moet je een beroepskaart hebben.
- Je bent handelingsbekwaam.
- Je moet burgerrechten bezitten. Je mag dus niet ontzet zijn uit die rechten, bijvoorbeeld naar aanleiding van een zware strafrechterlijke veroordeling.

EEN APARTE REKENING

Je opende een zichtrekening voor je nieuwe zaak. Voor een eenmanszaak is dit niet verplicht, maar een aparte rekening heeft wel enkele belangrijke voordelen.

De fiscus mag een zuivere privérekening niet zomaar inspecteren. Een ‘gemengde’ rekening mag hij wel onder loep nemen. Vanaf het moment dat je iets voor je zaak aankoopt met jouw persoonlijke bankrekening is je rekening niet langer zuiver privé maar gemengd.

DE JUISTE KENNIS OP ZAK

Wie een eigen zaak wilde beginnen, moest tot voor kort aantonen over de nodige ‘ondernemingsvaardigheden’ te beschikken. Vandaag moeten zowel de basiskennis bedrijfs--beheer als de beroepskennis in Vlaanderen niet meer bewezen worden.

2. Waarom is een ondernemingsplan nodig?

Bezint eer ge begint. De zegswijze gaat al decennialang mee, maar klopt nog steeds als een bus. Daarom is een goed ondernemingsplan onmisbaar als je een eigen zaak start, ook voor freelancers! Met een ondernemingsplan maak je je idee concreet. Het dwingt je om na te denken over allerlei zaken die een rol spelen bij het slagen van je onderneming. Een ondernemingsplan is niet alleen nodig om een financiering rond te krijgen, maar ook om te kijken of je bedrijfsidee levensvatbaar is.

Ook als je al gestart bent, blijft zo'n plan trouwens een praktische leidraad. Er zijn twee types businessplannen: het overzichtelijke Business Model Canvas (bmc) en de uitgebreide versie: het klassieke ondernemingsplan.

HET BUSINESS MODEL CANVAS

Het visuele bmc is ideaal om je idee te pitchen. Het past immers op een A4 en telt negen bouwstenen. De eerste vijf vormen de 'front-stage': met dat deel van je onderneming komen je klanten in contact.

Klantsegmenten: wie zijn je belangrijkste klanten?

Waardepropositie: welke toegevoegde waarde bied je? Wat is je onderscheidende kracht: waarom komen klanten liever bij jou dan bij de concurrent?

Klantrelaties: hoe leg je relaties met klanten en hoe zal je die onderhouden?

Kanalen: hoe bereik je je klanten?

Inkomstenstromen: wat zijn de belangrijkste inkomstenstromen voor jouw bedrijf?

De overige vier bouwstenen zijn de 'backstage' en vatten samen wat je precies nodig hebt om jouw beloftes aan de klant waar te maken.

Belangrijkste bedrijfsmiddelen: welke mensen en middelen zijn cruciaal om jouw product of dienst aan te bieden?

Kernactiviteiten: wat doe je elke dag om je bedrijf draaiende te houden?

Belangrijkste partners: welke partners heb jij nodig om van je zaak een succes te maken? Het gaat hier niet om leveranciers die makkelijk inwisselbaar zijn, maar over partners met speciale kennis of capaciteiten die jij niet hebt.

Kostenstructuur: wat zijn de grootste kosten-posten binnen je bedrijf?

Een business model canvas staat of valt met de haalbaarheid. Ga dus zeker diep genoeg in op de kostenstructuur en de inkomstenstroom. Hoe beter je je voorbereidt, hoe kleiner de kans dat je voor onaangename verrassingen komt te staan.

Advies van jouw boekhouder

Je boekhouder of accountant speelt een onmisbare rol bij het opstellen van je ondernemings- en financieel plan. Niet alleen is hij op de hoogte van de wettelijke verplichtingen in verband met het financieel plan, maar daarnaast kan hij je ook adviseren over de haalbaarheid van je plannen, gaat na of je alle kosten in beeld brengt en zet de puntjes op de i. Zo begin je direct met een sterk dossier aan je eigen zaak.

Plannen om zelfstandige te worden?

Like onze facebookpagina en lees elke week onze interessante blogs voor starters!

www.facebook.com/SBBAccountantsAdviseurs

3. Welke ondernemingsvorm past bij jou?

A. Een eenmanszaak of vennootschap?

Een van je eerste beslissingen als zelfstandige? De keuze tussen een eenmanszaak of een vennootschap. Beide hebben voor- en nadelen.

Wanneer je als freelancer zelfstandige activiteiten uitoefent zonder gebruik te maken van een vennootschapsvorm, ben je een eenmanszaak. In het andere geval richt je zelf een vennootschap op of treed je toe tot een bestaande vennootschap. De keuze voor het ene of het andere hangt niet enkel af van jouw concrete situatie, maar ook van andere omstandigheden, zoals fiscale behandeling of financiële wensen.

In elk geval is het een keuze die je niet overhaast mag maken. In de praktijk bekijk je samen met je boekhouder of accountant de opties en hak je na beraad de knoop door.

OPRICHTING: MAKKELIJKER BIJ EENMANSZAAK

Om een eenmanszaak op te richten, open je een zakelijke rekening en schrijf je je in bij een ondernemingsloket. Er is geen startkapitaal nodig.

Een vennootschap oprichten vereist een oprichtingsakte en kost dus iets meer moeite en geld. Je hebt bijvoorbeeld een aanvangsvermogen of startkapitaal en in sommige gevallen een financieel plan nodig. Als freelancer kan je kiezen tussen verschillende vennootschapsvormen. Vermits je als freelancer doorgaans alleen werkt, is een éénpersoonsvennootschap, zoals de BV, een voor de hand liggende keuze.

ADMINISTRATIE: MINDER OMVANGRIJK IN EEN EENMANSZAAK

Bij een vennootschap komen meer administratieve verplichtingen kijken dan bij een eenmanszaak. Zo gelden er tal van juridische regels eigen aan de gekozen vennootschapsvorm, zoals hoe en wanneer een algemene vergadering moet worden bijeengeroepen. Ook zal je naar derden toe steeds als vennootschap moeten optreden (bijvoorbeeld bij facturatie).

In een eenmanszaak werk je gewoon als natuurlijke persoon-zelfstandige. Je beslist dan ook eenvoudigweg alleen en zonder verdere formaliteiten. Naast de eigen administratie is er geen extra niveau van verplichtingen zoals bij vennootschappen.

Daarnaast volstaat in een eenmanszaak een ‘enkelvoudige’ boekhouding onder de grens van 500.000 euro omzet. In de meeste vennootschappen moet je in principe een ‘dubbele’ boekhouding bijhouden.

BELASTINGEN: VERSCHILLENDE REGIMES

In een eenmanszaak betaal je personenbelasting op je netto-inkomen. Je belasting wordt berekend in schijven tussen de 25 en 50%. Een vennootschap betaalt vennootschapsbelasting op haar boekhoudkundige winst. Hou er wel rekening mee dat geld halen uit de vennootschap ook een belastbaarheid met zich kan meebrengen.

Meestal wordt een vennootschap financieel interessanter vanaf een bepaald netto beroepsinkomen – dus zodra je als eenmanszaak té veel belastingen zou betalen. Een simulatieberekening op basis van jouw situatie en (geschatte) inkomsten kan een concreet inzicht geven.

APARTE RECHTSPERSOONLIJKHEID: TROEF VOOR DE MEESTE VENNOOTSCHAPPEN

Een groot verschil tussen de eenmanszaak en de vennootschap is het 'vermogen' dat schuldeisers kunnen uitwinnen voor de betaling van beroepsschulden. Bij een vennootschap met beperkte aansprakelijkheid wordt het privévermogen (van de oprichter) afgescheiden van het beroepsvermogen (van de vennootschap). Bij zelfstandigen die werken zonder vennootschap wordt er geen onderscheid gemaakt tussen het privévermogen en het beroepsvermogen: er is maar één vermogen als onderpand voor schuldeisers.

In een eenmanszaak kunnen professionele schuldeisers zich verhalen op het privévermogen (dat samenvalt met het beroepsvermogen) van de freelancer, waaronder de gezinswoning. Tip: voor beroepsschulden kunnen zelfstandigen een notariële verklaring van onbeslagbaarheid van de gezinswoning afleggen.

In het andere geval is het de vennootschap die verbintenissen aangaat en zal worden aangesproken als schuldenaar. Daardoor kunnen de professionele schuldeisers van een vennootschap met beperkte aansprakelijkheid zich enkel verhalen op het vermogen van de vennootschap. Het privévermogen van de freelancer blijft in principe buiten schot.

De managementvennootschap: de vennootschapsvorm die er geen is

Beslis je om een vennootschap op te richten, dan moet je nog de vorm kiezen. Daarbij heb je een aantal mogelijkheden. Vaak wordt dan de managementvennootschap naar voren geschoven, als is dat eigenlijk geen vennootschapsvorm. Het is de generieke benaming die gebruikt wordt voor een vennootschap die bijvoorbeeld het management van een andere vennootschap op zich neemt. Voor meer informatie kan je terecht bij je boekhouder of accountant.

DE VOOR- EN NADELEN TEGENOVER ELKAAR

Alle voor- en nadelen van een eenmanszaak en vennootschap opnoemen is onmogelijk. Toch leggen sommige factoren meer gewicht in de schaal dan andere. Globaal gezien zijn dit de belangrijkste elementen:

Eenmanszaak

Belangrijkste voordelen

- Weinig oprichtingskosten en geen startkapitaal nodig
- Eenvoudige boekhouding
- Zelf snel beslissingen nemen

Belangrijkste nadelen

- Je bent onbeperkt aansprakelijk, er zijn dus financiële risico's
- Personenbelasting op je totale winst

Vennootschap

Belangrijkste voordelen

- Optimalisatie van je fiscale bijdragen is mogelijk
- Je kan je privévermogen veilig stellen
- Ook andere aandeelhouders of vennoten kunnen investeren bij de meeste vennootschappen

Belangrijkste nadelen

- Meer wettelijke vereisten
- Dure en complexe oprichting

B. Zo richt je een vennootschap op

Heb je samen met je boekhouder of accountant beslist over de ideale structuur van je bedrijf? Dan kan je bijna beginnen. Maar eerst moet je nog enkele formaliteiten in orde brengen. Daarnaast zetten we voor jou nog enkele financiële en juridische mijlpalen op een rij.

- Financieel plan

Voor de oprichting van de BV, de CV en de NV ben je verplicht een financieel plan op te stellen. Ook voor de andere vennootschapsvormen is dit aangeraden. In dit plan beschrijf je wat de financiële noden zijn van je vennootschap. De voorwaarden ervoor zijn verankerd in de wet. Dat plan maak je samen met je boekhouder of accountant en wordt de toetssteen voor aansprakelijkheid van de oprichters.

- Oprichtingsakte

Bij de start hoort een oprichtingsakte. Die bevat de statuten of regels waaraan elke aandeelhouder of vennoot zich moet houden. Bij de maatschap, de eenvoudigste vennootschapsvorm, volstaan in principe zelfs mondelinge afspraken. Voor een CommV of VOF heb je een onderhandse akte nodig, tussen de vennoten onderling. En bij de BV, NV en CV moet de notaris de akte opmaken.

- Hoeveel kost de start?

Alle formaliteiten brengen wel wat kosten met zich mee: notariskosten voor de akte, registratierechten (een belasting op de officiële registratie van je akte), een kost voor publicatie in het Belgisch Staatsblad, de kosten van je boekhouder en/of adviseur voor advies en ondersteuning, de inschrijving bij een ondernemingsloket … Reken alles samen toch op een paar duizend euro, al hangt het ervan af welke extra's je nog nodig hebt (zoals juridisch advies of vergunningen).

- Sociale bijdrage

Niet alleen zelfstandigen, maar ook vennootschappen moeten sociale bijdragen betalen. Al liggen die een heel stuk lager dan in de personenbelasting. Voor kleine vennootschappen ligt die jaarlijkse bijdrage op 384,44 euro. Grotere vennootschappen betalen 960,26 euro. Let wel: als bedrijfsleider in je eigen zaak betaal je daarbovenop nog persoonlijke sociale bijdragen op je loon.

4. Hoe werken kosten en belastingen?

A. De personenbelasting als zelfstandige

Run je een eenmanszaak met een gemiddelde omzet, dan hou je daar al snel slechts de helft winst aan over. Onder meer de personenbelasting neemt een stevige hap uit je netto-inkomsten. Hoe die personenbelasting precies wordt berekend, lees je hier.

WAT HOUDT DE PERSONENBELASTING IN?

De personenbelasting is een belasting die iedere belastingplichtige in België – lees: iedereen die hier woont – op zijn belastbaar jaarinkomen moet betalen. Je inkomsten van een jaar worden doorgaans aangeslagen in het jaar erop: in het aanslagjaar 2024 betaal je dus belastingen op je inkomsten van 2023.

WAAROP BETAAL JE PERSONEN-BELASTING?

Concreet betaal je personenbelasting op je nettoberoepsinkomen of netto-inkomen: dat is je jaaromzet (de som van je opbrengsten met aftrek van btw) min je beroepskosten (de uitgaven die je doet om je zaak te kunnen runnen). Ook sociale bijdragen horen bij die kosten.

PERSONENBELASTING IN EEN EENMANSZAAK

In een eenmanszaak geldt hetzelfde principe als bij loontrekkenden: je netto-inkomen wordt gespreid belast volgens vier belastingschijven. Hoe meer je verdient, hoe meer je dus procentueel bijdraagt. Let wel: hier komt ook nog een gemeentebelasting, verschuldigd op je belastingbedrag, bovenop.

Daarnaast heeft iedere belastingplichtige recht op een belastingvrije som: een basisbedrag van 10.160 euro voor het aanslagjaar 2024 waarop je geen belastingen betaalt. Die som kan verschillen. Heb je bijvoorbeeld kinderen ten laste, dan betaal je minder belastingen.

TARIEVEN

Wat je verdient boven de belasting-vrije som van 10.160 euro, wordt belast volgens de 'opklimmende tarieven van de personenbelasting'. Dezelfde regeling geldt trouwens voor loontrekkenden.

Tarieven

De belastingtarieven voor het inkomstenjaar 2023 (aanslagjaar 2024) zien er als volgt uit:

Inkomensschijf	Tarief	Belasting
€ 0 – € 15.200	25%	€ 3.800
€ 15.200 – € 26.830	40%	€ 8.452
€ 26.830 – € 46.440	45%	€ 17.276,50
Boven de € 46.440	50%	

De vennootschaps-belasting: vaak fiscaal voordeliger

Terwijl je in een eenmanszaak in de hoogste schijf de helft van je inkomen afdraagt, betaalt een vennootschap voor aanslagjaar 2024 (met een boekjaar dat ten vroegste begint vanaf 1 januari 2023) een vlak tarief van 25%. Kleine vennootschappen – wat bij freelancers en consultants meestal het geval is – betalen soms slechts 20% op de winst tot 100.000 euro. Je boekhouder vertelt je welk tarief op jouw onderneming van toepassing is.

Let op, in een vennootschap komen de inkomsten in de eerste plaats toe aan de onderneming. Enkel via een beperkt aantal uitkerings-mogelijkheden (bezoldiging, dividenden, interesten, huur, ...) kunnen inkomsten bij jou terecht-komen. Op dat bedrag betaal je personenbelasting.

B. Kosten fiscaal inbrengen

Een wagen, laptop, kantoorbenodigdheden …. Voor je onderneming moet je heel wat zaken aankopen. De meeste uitgaven mag je aftrekken van je omzet. Het resultaat is je netto-inkomen, dat als basis dient voor de personenbelasting.

VOORWAARDEN

Je mag kosten inbrengen als ze tegelijk aan een aantal voorwaarden voldoen. Je maakt de kost om inkomsten te verwerven voor je zaak. Iets dat je zowel privé als professioneel gebruikt, mag je slechts gedeeltelijk aangeven. Privéaankopen mag je nooit inbrengen.
Zorg altijd voor een rekening, factuur of ander bewijsmateriaal van je uitgaven. De aankopen moeten immers gedaan zijn in het jaar waarin je de inkomsten verwerft.

Indien je via een vennootschap werkt, dan is er nog een extra voorwaarde. Een kost is slechts aftrekbaar in de mate dat die betrekking heeft op dat specifiek boekjaar.

VOLLEDIG AFTREKBARE KOSTEN

Kosten die je maakt om je zaak draaiende te houden, zijn in principe 100% aftrekbaar. Denk maar aan kantoormateriaal, je telefoonrekening, bijdragen en verzekeringen. Daar valt ook de kost van je boekhouder en de kosten voor je inschrijving in de KBO onder.

Als je een gedeelte van de woning gebruikt voor je zelfstandige activiteit, dan mag je kosten zoals verwarming, elektriciteit, … aftrekken in verhouding tot het beroeps-matig gebruik van de woning. Gebruik je een bureauruimte die 10% bedraagt van de opper-vlakte van de woning, dan kunnen de kosten in principe ook voor 10% ingebracht worden. Let wel, het (huwelijks)vermogensstelsel kan hierop een invloed hebben.

DEELS AFTREKBARE KOSTEN

- Een zelfstandige of vennootschap mag de aankoopprijs en andere kosten van een auto ten belope van het beroepsgebruik voor 50 à 100% inbrengen in functie van de CO_2-uitstoot. Voor een zelfstandige (niet de vennootschap) die een wagen heeft gekocht vóór 01.01.2018 is de aftrek minimaal 75% tenzij de CO_2-uitstoot 200 gram of meer bedraagt. Dan val je terug op 40%.

Wijzigingen aftrekbaarheid auto- en brandstofkosten

De kostenaftrek voor personenwagens aangeschaft (= koop, lease of renting) vanaf 1 juli 2023 doven uit. Vanaf aj. 2026 wordt de aftrek afgebouwd:
— in 2025: 0% tot max. 75%
— in 2026: 0% tot max. 50%
— in 2027: 0% tot max. 25%
— in 2028: 0%
Voor personenwagens aangeschaft vanaf 2026 geldt er een aftrekverbod. Ook de kostenaftrek van elektrische personenwagens daalt vanaf 2027 naargelang het jaar van aanschaffing. Daarnaast zijn de fossiele brandstofkosten van een hybride plug-in personenwagen aangeschaft vanaf 2023, voor maximaal 50% aftrekbaar vanaf 2023 t.e.m. 2026.

- Professionele restaurantbezoeken zijn voor 69% aftrekbaar.
- Geef je een receptie of zet je een klant in de bloemetjes? Dan kan je ook de helft ervan op je belastingaangifte aangeven.

WANNEER AFSCHRIJVEN?

Soms zijn aankopen investeringen: ze gaan meerdere jaren mee. In dat geval moet je ze enkele jaren deels aangeven. Dit zijn de gebruikelijke afschrijvingspercentages per jaar:
- Kantoor en gebouwen: 3%
- Industriële gebouwen: 5%
- Meubilair en machines: 10%
- Voertuigen: 20%
- Klein materiaal (smartphone, laptop, gereedschap): 33%

Klein materiaal is bijvoorbeeld na drie jaar afgeschreven. Een laptop van 1.200 euro geef je dus gedurende drie jaar voor 400 euro in.

EEN FORFAITAIRE AFTREK

Er bestaat ook een systeem van ‘forfaitaire onkosten’: kan je je werkelijke kosten moeilijk bewijzen, dan kan je ook een percentage van je inkomsten aftrekken van je belastingbrief. Om te weten wat voor jou het voordeligste systeem is, raadpleeg je je boekhouder.

Goed om te weten

Hoe minder beroepskosten, hoe hoger je netto-inkomen. Procentueel betaal je dan meer belastingen, maar je houdt uiteindelijk iets meer winst over.

C. Van bruto naar netto in 3 stappen

De theorie is simpel, maar hoe zit het nu echt als je start met een eigen zaak? Hoeveel draag je af en wat hou je netto over van je zuurverdiende inkomsten? Een voorbeeld in drie stappen maakt het glashelder.

VOORBEELD

In 2023 draait je eenmanszaak 70.000 euro omzet. Na aftrek van bijvoorbeeld een totaal aan 20.000 euro beroepskosten en 10.250 euro sociale bijdragen (*zie hoofdstuk 6*) hou je 39.750 euro belastbaar inkomen over. Na de betaling van je personenbelasting 11.726 euro), hou je uiteindelijk 28.024 euro winst over.

JE OMZET: WAT JE GEFACTUREERD HEBT

Dit is het brutobedrag dat je binnenkrijgt van je klanten, exclusief btw. Tenzij je btw-vrijgesteld bent, zullen je klanten hun btw betalen bovenop de factuur, waarna jij die btw op jouw beurt doorstort naar de overheid.

Voorbeeld: je hebt vorig jaar voor 70.000 euro diensten verkocht.

JE BELASTBAAR INKOMEN: OMZET MIN KOSTEN EN SOCIALE BIJDRAGEN

Om het bedrag te bekomen waarop je uiteindelijk personenbelasting (zie verder) gaat betalen, mag je van je omzet nog twee kostenposten aftrekken:

- je beroepskosten: sommige aankopen die je doet voor je eigen zaak mag je helemaal aftrekken, andere gedeeltelijk.
- je sociale bijdragen: je betaalt 20,5% van je netto-belastbaar inkomen in ruil voor een aantal sociale rechten.

Voorbeeld: van je omzet van 70.000 euro trek je 20.000 euro beroepskosten en 10.250 euro sociale bijdragen af. Je belastbaar inkomen bedraagt 39.750 euro.

JE WINST NA BELASTINGEN: WAT JE NETTO OVERHOUDT

Je personenbelasting als zelfstandige wordt op precies dezelfde manier berekend als bij loontrekkenden. Je inkomsten worden gespreid over vier inkomensschijven, tussen de 25% en 50%. Hoe meer je verdient, hoe meer je dus procentueel bijdraagt. Er is ook een 'belastingvrije som', die kan verhogen als je kinderen hebt. Dit vind je terug op pagina 14.

Let wel: hier komt ook nog gemeentebelasting bovenop. Omdat de tarieven van gemeente tot gemeente verschillen, hebben we dit niet opgenomen in het voorbeeld.

Voorbeeld: op je 39.750 euro betaal je 11.726 euro belastingen (gemiddeld 29,50%). Je eindwinst bedraagt zo 28.024 euro.

5.

Btw: wat moet je zeker weten?

In België en andere Europese landen betaal je op alles wat je koopt of verkoopt btw: een 'belasting over de toegevoegde waarde' op producten en diensten. Als zelfstandige moet je bijhouden hoeveel veel btw je ontvangt, maar ook hoeveel je zelf betaalt op je aankopen. De btw die je hebt ontvangen boven op je prestaties moet je namelijk doorstorten aan de Belgische fiscus. De btw die je zelf het moeten betalen op je beroepsmatige aankopen mag je terugvragen.

A. Jouw btw-tarief: bijna altijd 21%

Zodra je regelmatig diensten verkoopt, ben je btw-plichtig. Het standaard btw-tarief voor de meeste freelancers is 21%, al zijn er uiteraard enkele uitzonderingen. Een daarvan is de 'overdracht of verlening van auteurs-rechten'. Het auteursrecht houdt in dat jij beslist wat anderen wel en niet met jouw werk mogen doen. Als je het gebruik van je artikels, illustraties, logo's … verkoopt, reken je hier 6% btw op. Nog complexer wordt het als je verschillende tarieven voor verschillende diensten moet hanteren. Om op zeker te spelen, schakel je best je boekhouder in.

Ook zijn er in bepaalde situaties btw-vrijstellingen mogelijk. Voor expliciet opgesomde leveringen van goederen of diensten voorziet de btw-wetgeving dat geen btw mag worden aangerekend (bijvoorbeeld onroerende verhuur en contract van uitgave). Keerzijde van de medaille is dat je dan evenmin alle aangerekende btw mag recupereren. Per type van prestaties moet bekeken worden wat de juiste btw-behandeling zal zijn.

Btw-vrijstelling voor freelancejournalisten

Als freelancejournalist ben je vrijgesteld van btw, op voorwaarde dat je een 'contract van uitgave' afsluit met een uitgeverij. Dat betekent dat je je auteursrecht overdraagt en de uitgever je werk onbeperkt publiceert. Je boekhouder geeft je alle info.

B. Alle btw-formaliteiten op een rij

Op de vergoeding die je krijgt, moet je btw aanrekenen, meestal 21%. Maar het volstaat niet om die 'belasting op de toegevoegde waarde' simpelweg bij je prijs te rekenen. Vervolgens moet je deze btw nog periodiek doorstorten aan de overheid en je eigen betaalde btw inbrengen. Dit gebeurt via de indiening van een btw-aangifte. Daarnaast moet je ook nog correcte facturen opmaken, een jaarlijkse btw-listing indienen, een dag-ontvangstenboek bijhouden en ga zo maar verder.

Zelf moet je dus btw aanrekenen. Omgekeerd betaal je ook btw op de zaken die je koopt voor je eigen zaak. Het verschil van de btw die je als zelfstandige ontvangt en de btw die je zelf hebt betaald op je beroepsmatige aankopen, is het bedrag dat je overmaakt aan of terugvraagt van de belastingdienst. Hierop voert de fiscus strenge controles, je papierwerk moet dus in orde zijn. Met deze dingen moet je alvast rekening houden.

BTW-NUMMER = ONDERNEMINGSNUMMER

Als zelfstandige schrijf je je in bij een ondernemingsloket. Je btw-activatie gebeurt officieel bij een btw-controlekantoor, maar in de praktijk regelt je boekhouder of het ondernemingsloket dit vaak in één keer. Zorg ervoor dat je btw-nummer tijdig werd aangevraagd. Zo kunnen ook je eerste aankoopfacturen correct opgemaakt worden met vermelding van je btw-nummer.

CORRECTE FACTUREN ZIJN GOUD WAARD

Dit mag je vrij letterlijk nemen: facturen die voldoen aan de regels van de kunst, besparen je heel wat kopzorgen (of zelfs een boete). Op pagina 23 lees je hoe je een factuur precies opstelt.

Ontvang je zelf facturen die niet correct opgesteld werden, vraag je best om een verbetering. Een foutieve factuur kan er namelijk voor zorgen dat je de btw die je teruggevraagd hebt, moet terugstorten. Dit ondanks het feit dat je de btw wel degelijk hebt betaald aan je leverancier.

Zelf moet je er ook voor zorgen dat je facturen correct opgemaakt worden. Ook hier kan je een boete voor krijgen als dit niet het geval is.

GA VOOR EEN COMPLETE BOEKHOUDING

De btw-boekhouding bestaat uit drie zaken:

- een inkomend en uitgaand facturenboek
- een dagontvangstenboek, waarin je ook je verkoop zonder factuur vermeldt
- een tabel van bedrijfsmiddelen: alles wat je aankoopt in functie van je zaak

Om deze administratie te staven, houd je alle documenten minstens 10 jaar bij: contracten, bestelbonnen, betalingsbewijzen …
Facturen en documenten met betrekking tot onroerend goed moet je zelfs 15 jaar bewaren of in bepaalde gevallen 25 jaar. Hoe sterker en concreter je bewijsmateriaal, hoe minder de fiscus je boekhouding in twijfel kan trekken.

DIEN MAANDELIJKS OF PER KWARTAAL JE AANGIFTE IN

De meeste starters dienen een btw-aangifte in per kwartaal, maar het mag ook maandelijks. Een belangrijke reden om toch je aangifte maandelijks in te dienen als starter is de btw-teruggave. Tijdens je eerste 48 maanden word je als starter beschouwd en krijg je eventuele btw-tegoeden binnen de 2 maanden na betaling van de factuur terugbetaald door de overheid. De voorwaarde hiervoor is dat je per maand btw-aangiften indient. Dien je jouw aangiften per kwartaal in, dan kan het soms tot 6 maanden duren. Voor een starter is dit toch belangrijk.

Vanaf 2,5 miljoen euro omzet per jaar schakel je verplicht over op een maandelijkse aangifte. De btw-aangifte dien je online in via Intervat, steeds voor de 20e van de maanden januari, april, juli en oktober, telkens voor het voorafgaande kwartaal.

Samen met de btw-aangifte moet je misschien ook een intracommunautaire listing indienen. Dit is een overzicht van de leveringen van goederen en dienstprestaties aan btw-belastingplichtigen die gevestigd zijn in een andere EU-lidstaat.

VERGEET DE JAARLIJKSE KLANTENLISTING NIET

Jaarlijks dien je via Intervat een lijst in van alle Belgische btw-plichtige bedrijven die voor meer dan 250 euro zaken bij je deden. Je stuurt die klantenlisting (of btw-listing) van het afgelopen jaar door vóór 31 maart. Hierop vul je per klant drie zaken in:

- het btw-nummer
- de totale omzet (exclusief btw)
- het totale btw-bedrag

Zitten al jouw klanten toevallig onder die grens van 250 euro? Dan zal je klantenlisting eenvoudigweg leeg zijn. Het volstaat dan om een 'kruisje' te plaatsen in de laatste btw-aangifte van het kalenderjaar bij 'jaarlijkse klantenlijst nihil'. Als je opteert voor de btw-vrijstelling tot 25.000 euro, hoef je die nihil-listing niet in te dienen.

C. De btw-vrijstelling tot 25.000 euro

Voor (startende) ondernemers is er een tolerantie mogelijk, op voorwaarde dat je jaaromzet maximum 25.000 euro bedraagt. In dat geval kan je je laten registreren als 'kleine onderneming' en hoef je je klanten toch geen btw aan te rekenen. Je hoeft ook geen btw-aangifte in te dienen, waardoor je veel tijd bespaart. Anderzijds kan je de btw die je zélf betaalt aan leveranciers, niet recupereren. Je maakt dus best goed de balans op tussen kosten en inkomsten. Ook ga je nog facturen moeten opmaken.

ZO VRAAG JE DE KLEINE ONDERNEMINGSREGELING AAN

Als zelfstandige schrijf je je in bij een btw-controlekantoor. In de praktijk gebeurt dit meestal via een ondernemingsloket of – makkelijker nog – via je boekhouder. Je kiest dan expliciet op het aanvraagformulier (formulier 604A "aanvang van een btw-activiteit") om als kleine onderneming te opereren. Het enige dat je dan nog moet aanpassen, zijn je facturen: onderaan vermeld je "bijzondere vrijstellingsregeling kleine ondernemingen".

HOE WORDT MIJN OMZET BEPAALD?

Wanneer je activiteit start in de loop van een kalenderjaar, moet de 25.000 euro worden omgerekend a rato van het aantal resterende kalenderdagen. Ga je bijvoorbeeld als zelfstandige van start op 1 juni, dan mag je in dat jaar maximaal 12.534 euro omzet hebben om aan de vrijstelling te voldoen.

De standaardberekening gaat zo:

het drempelbedrag = aantal actieve kalenderdagen x 25.000 euro / 365

Enkel je omzet uit je Belgische activiteiten tellen mee. De algemene regel is dat je alle verkopen en dienstprestaties die aan Belgische btw onderworpen zijn, in rekening moet nemen. Hierop bestaan wel wat uitzonderingen die niet onbelangrijk zijn, zoals in je inkomsten uit een 'contract van uitgaven'. Ook bepaalde omzet die van btw is vrijgesteld moet soms wel en soms niet opgenomen worden in de drempel. Geen nood, een SBB-specialist helpt je graag verder.

WAT ALS JE DE GRENS OVERSCHRIJDT?

Van zodra je de grens van 25.000 euro overschrijdt, breng dan zo snel mogelijk je btw-controlekantoor op de hoogte. Is het een uitzonderlijk jaar en bedraagt je omzet minder dan 27.500 euro? Dan word je wellicht vrijgesteld. In andere gevallen ga je over naar de normale btw-aangifte en moet je meteen btw aanrekenen.

DE VOOR- EN NADELEN VAN DE VRIJSTELLINGSREGELING KLEINE ONDERNEMINGEN

Belangrijkste voordelen

- Als je aan particulieren levert, kan je producten en diensten aan een lagere prijs aanbieden.
- Je hoeft niet elke drie maanden een btw-aangifte in te dienen.
- Er is geen discussie mogelijk met de btw-controle over het tarief.

Belangrijkste nadelen

- Je kan de btw die jij betaalt niet terugkrijgen.
- Vanaf het jaar waarin je omzet hoger ligt dan 25.000 euro, moet je wel btw aanrekenen. In dat geval zal je je prijzen moeten optrekken.

D. Hoe maak ik een correcte factuur op?

Bij het opstellen van een factuur komt meer kijken dan een kostprijs. Zo zijn de strikte regels rond btw vaak een hersenbreker. Een aantal btw-gegevens moet je verplicht vermelden, en ook de tarieven kloppen maar beter. Een overzicht van wat je moet onthouden.

EEN FACTUUR OPSTELLEN: VERPLICHTE GEGEVENS

Er zijn een aantal klant- en eigen gegevens die je altijd op elke factuur moet vermelden, zoals een volgnummer, de klantgegevens en de btw-tarieven. Je boekhouder kan je een volledige checklist geven.

BEDRAGEN OP JE FACTUUR: EXCLUSIEF OF INCLUSIEF BTW?

Op je factuur moet je telkens bedragen exclusief btw vermelden. Met andere woorden: de prijs die je je klant aanrekent, zonder daarbij de btw op te tellen. Onder je prijs geef je dan met een aparte regel het daadwerkelijke btw-bedrag en btw-tarief (meestal 21%) aan.

EEN UITZONDERING: DE 'BTW-VERLEGGING'

Normaal gezien rekent de leverancier of dienstverrichter btw aan op de factuur. Soms zal echter je klant de btw op zijn aankoop moeten betalen. Je moet de btw dan "verleggen". Je rekent geen btw aan op de factuur en vermeldt enkel dat je de btw hebt verlegd. Je afnemer betaalt dan de btw via zijn eigen btw-aangifte. Vaak kan hij onmiddellijk deze btw ook terugvragen en het in feite niets meer dan een "nul-operatie". Toch is het belangrijk dat de btw betaald wordt. Er zijn maar een paar gevallen waarin een btw-verlegging toegestaan is.

Het is mogelijk dat je zulke facturen ontvangt waar geen btw op aangerekend werd. Denk er dan aan deze aan je boekhouder te geven. Hij of zij zal je vertellen wat er net mee moet gebeuren.

Vanaf 1 januari 2023 wordt er een bijkomende verplichte factuurvermelding toegevoegd. Om afnemers die geen recht hebben op deze verlegging attent te maken op hun aansprakelijkheid, moeten jouw facturen vanaf 2023 de volgende extra vermelding bevatten:

"Verlegging van heffing. Bij gebrek aan schriftelijke betwisting binnen een termijn van één maand na de ontvangst van de factuur, wordt de afnemer geacht te erkennen dat hij een belastingplichtige is gehouden tot de indiening van periodieke aangiften. Als die voorwaarde niet vervuld is, is de afnemer ten aanzien van die voorwaarde aansprakelijk voor de betaling van de verschuldigde belasting, interesten en geldboeten."

6. Wat met sociale bijdragen en rechten?

België heeft een uitgebreide sociale zekerheid, maar daar hangt een prijskaartje aan vast. Ongeveer een vijfde van je belastbaar inkomen gaat naar de sociale zekerheid. In ruil krijg je sociale rechten: kinderbijslag, gratis (of heel goedkope) gezondheidszorg en een uitkering bij ziekte en pensioen.

Bij werknemers wordt maandelijks automatisch een sociale bijdrage van hun loon afgetrokken. Als zelfstandige moet je zelf aansluiten bij een sociaal verzekeringsfonds vóór de start van je onderneming. Vervolgens betaal je aan je fonds elke drie maanden een sociale bijdrage, berekend op basis van je inkomen.

A. Bijdragen als zelfstandige in hoofdberoep

TUSSEN DE 866,62 EN 4.966,65 EURO PER KWARTAAL IN 2023

Als zelfstandige in hoofdberoep betaal je 20,5% van je belastbaar inkomen, het nettoloon dat je overhoudt na aftrek van beroepskosten. Daarbovenop komt nog een administratiekost van 3,05 tot 4,25%, afhankelijk van je sociaal verzekeringsfonds. Kies dus zorgvuldig met welke organisatie je in zee gaat.

Er is een minimum- en maximumbijdrage:
- Verdien je jaarlijks minder dan 16.409,20 euro, dan betaal je een minimumbijdrage van 866,62 euro per kwartaal.
- Verdien je jaarlijks meer dan 104,422,24 euro, dan betaal je een maximumbijdrage van 4.966,65 euro per kwartaal.

Deze bedragen zijn inclusief de laagste administratiekost van 3,05% en wijzigen jaarlijks op basis van de index.

VOORLOPIGE BIJDRAGEN EN REGULARISATIE

Het duurt altijd een hele poos voor je sociaal verzekeringsfonds je definitieve inkomen van een bepaald jaar weet. Daarom betaal je een voorlopige bijdrage, die wordt berekend op je inkomen van drie jaar geleden. Twee jaar na het betalen van het voorschot is het duidelijk hoeveel je effectief verdiende. Bij deze regularisatie krijg je geld terug of draag je het verschil bij tot de rekening klopt.

Bijvoorbeeld: In 2020 verdiende je 30.000 euro. In 2023 betaal je ongeveer 1.600 euro sociale bijdragen per kwartaal. Als blijkt in 2025 dat je 50.000 verdiende in 2023, dan zal je moeten bijbetalen tot 2.640 euro per kwartaal.

STARTERS BETALEN HET MINIMUM

Als starter heb je natuurlijk nog geen inkomsten om het voorschot op te baseren. Daarom betaal je de eerste drie jaar de minimumbijdrage van 866,62 euro per kwartaal, tenzij je een “starterskorting” geniet.

Het eerste jaar als zelfstandige kan er wel sprake zijn van een herberekening of ‘proratisering’. Dat is het geval als je niet start in het eerste kwartaal van het jaar. Je netto-inkomen zal dan omgerekend worden naar een inkomen op jaarbasis.

Voorbeeld
Je start op 20/04/2023 als zelfstandige. Je netto belastbaar inkomen bedraagt 25.000 euro. Het geproratiseerd inkomen bedraagt 33.333 euro:

25.000 euro/3 (= 3 kwartalen activiteit als zelfstandige) x 4.

Je bijdragen voor het 2de, 3de en 4de kwartaal 2023 worden berekend op een inkomen van 33.333 euro.

Enkel als je bij de proratisering niet boven de minimumdrempel van 16.409,20 euro uitkomt, betaal je de minimumbijdragen voor de kwartalen van aansluiting.

Als starter heb je recht op een kwartaal uitstel voor de betaling van je eerste twee kwartalen. Dit voordeel geldt alleen als je je tijdig hebt aangesloten bij een sociaal verzekeringsfonds, dus ten laatste vóór de start van je activiteit.

JE VOORLOPIGE BIJDRAGEN VERHOGEN OF VERLAGEN

Als je vermoedt dat je meer of minder zal verdienen dan drie jaar geleden, kan je je voorlopige bijdragen aanpassen. Verlagen kan enkel met een objectief aantoonbare reden zoals ziekte of werken in de straat. Ook verhogen kan. Het voordeel: die verhoging is een aftrekpost op je belastingbrief.

ENKELE UITZONDERINGEN

Is je inkomen erg laag, dan kan je onder bepaalde voorwaarden je hoofdberoep laten ‘gelijkstellen met een bijberoep’, en zo eventueel minder bijdragen betalen. Dat kan voor gehuwde zelfstandigen, weduwen en weduwnaars, bepaalde statutaire leerkrachten en politici. Doe in dat geval steeds navraag bij je adviseur of sociaal verzekeringsfonds.

Ben je student, jonger dan 25 jaar en ontvang je kinderbijslag? In dat geval kan je het statuut van student-zelfstandige aanvragen en geniet je eveneens van een gunstige bijdrageregeling.

KOM JE IN AANMERKING VOOR DE ‘STARTERSKORTING’?

Starters in hoofdberoep kunnen onder bepaalde voorwaarden een vermindering van hun voorlopige bijdragen vragen voor de eerste vier kwartalen van hun activiteit. Je kan je voorlopige bijdragen dan laten herleiden tot één van de volgende bedragen:

Geschat inkomen 2023	Voorlopige bijdrage
Minder dan 8.473,80 euro	332,17 euro (Q1) en 447,53 (Q2-Q4)
8.473,80 tot 16.409,20 euro	voorlopige bijdragen op geschat inkomen
Meer dan 16.409,20 euro	866,62 euro

Als starter geniet je sinds april 2022 bovendien ook een eenmalige korting op de sociale bijdragen van jouw eerste kwartaal van activiteit. Die korting wordt meteen verrekend met de voorlopige bijdrage die je verschuldigd bent voor het eerste kwartaal. Zelfs wanneer de betaalde bijdrage daardoor lager ligt dan de minimumbijdrage.

B. Bijdragen als zelfstandige in bijberoep

Ook als zelfstandige in bijberoep ontsnap je er niet aan: de sociale bijdragen. Elke drie maanden krijg je van je sociaal verzekeringsfonds een afrekening in de bus. Op jaarbasis gaat maar liefst 20,5% van je belastbaar inkomen naar die bijdragen. Maar hoe wordt je allereerste sociale bijdrage als starter dan berekend? En: wat krijg je daar eigenlijk voor terug?

Over dat laatste kunnen we kort zijn: als bijberoeper bouw je je sociale rechten (zoals ziekte-uitkeringen en pensioen) op via je hoofdberoep. Voor de extra sociale bijdragen die je als zelfstandige in bijberoep betaalt, krijg je dus niets extra in ruil. Kortom: het gaat eerder om een soort 'solidariteitsbijdrage'.

HOEVEEL SOCIALE BIJDRAGEN BETAAL JE?

Net als zelfstandigen in hoofdberoep betaal je in bijberoep een sociale bijdrage van 20,5% van je belastbaar inkomen. Maar de vastgelegde minimumbijdrage ligt beduidend lager: 95,88 euro per kwartaal.

Let op als je een uitkering combineert met een zelfstandige activiteit! Informeer eerst bij de uitbetalingsinstelling of je uitkering niet in het gedrang komt. Ook de combinatie met een tijdskrediet, loopbaanonderbreking of Vlaams zorgkrediet is aan strikte voorwaarden gebonden. Informeer je dus grondig bij de RVA of jouw personeelsdienst (wat het Vlaams Zorgkrediet betreft) vooraleer van start te gaan met jouw zelfstandig bijberoep.

Verdien je jaarlijks minder dan 1.815,40 euro met je bijberoep, dan hoef je helemaal géén bijdragen te betalen. Die zogenoemde vrijstelling moet je expliciet aanvragen bij je sociaal verzekeringsfonds, anders betaal je driemaandelijks de minimumbijdrage van 95,88 euro. Twijfel je over hoeveel je moet bijdragen? Je boekhouder rekent het graag voor je uit.

VOORLOPIGE BIJDRAGE EN REGULARISATIE

Je betaalt elk kwartaal een voorlopige bijdrage, berekend op je inkomsten van drie jaar geleden. Zodra je sociaal verzekeringsfonds van de overheid doorkrijgt hoeveel je exact verdiende – in de praktijk is dat twee jaar later – volgt een 'regularisatie'. Dat betekent dat je geld terugkrijgt of bijbetaalt, tot de rekening klopt.

Omdat er als starter geen inkomen is om je op te baseren, betaal je de minimumbijdrage van 95,88 euro per kwartaal. Tenzij je natuurlijk opteert voor de vrijstelling.

VERHOGEN OF VERLAGEN VAN JE VOORLOPIGE BIJDRAGE

Vermoed je dat je meer of minder zal verdienen dan drie jaar geleden? Dan kan je ervoor kiezen je sociale bijdragen te verhogen of te verlagen, zodat de regularisatie minder hard aankomt.

Zeker voor starters is een verhoging interessant: sociale bijdragen zijn immers aftrekbare kosten.

SOCIALE BIJDRAGEN PER KWARTAAL IN EURO IN 2023

Sociale bijdragen

Hoofdberoep

Netto jaarinkomen	Sociale bijdragen per kwartaal (inclusief beheerskosten)
0,00	866,62
7.208,56	866,62
16.409,20	866,62
20.000,00	1.056,26
25.000,00	1.320,33
30.000,00	1.584,39
40.000,00	2.112,53
50.000,00	2.640,66
60.000,00	3.168,79
70.000,00	3.969,92
104.422,24	4.966,65
> 104.422,24	maximumplafond

Bijberoep

Netto jaarinkomen	Sociale bijdragen per kwartaal (inclusief beheerskosten)
0,00	0,00
1.815,40	0,00
1.815,41	95,88
3.000,00	158,44
4.000,00	211,25
6.000,00	316,88
10.000,00	528,13
vanaf 16.409,20	zie hoofdberoep

Alle bedragen zijn vermeld in euro

C. Deze rechten krijg je ervoor terug

Dankzij ons uitgebreide sociaal vangnet kan je rekenen op financiële steun in tal van situaties. Bijvoorbeeld als je ziek wordt, een kind krijgt of met pensioen gaat. Ook als zelfstandige geldt dit principe. Daarom betaal je elk kwartaal sociale bijdragen. Maar welke rechten bouw je precies op als zelfstandige in hoofdberoep?

1. Je wordt ziek

Als zelfstandige heb je dezelfde rechten als werknemers voor de terugbetaling van gezondheidszorg. Zo recupereer je, via je ziekenfonds, medische kosten zoals de aankoop van medicijnen, een opname in het ziekenhuis of kinesitherapie.

Verlies je je inkomen omdat je arbeidsongeschikt wordt? Je ontvangt een uitkering vanaf de eerste dag van je ongeschiktheid. Voorwaarde is wel dat je minstens 8 opeenvolgende dagen arbeidsongeschikt bent. Wie maar 7 dagen ziek is, kan geen uitkering genieten. Het bedrag dat je krijgt per dag hangt af van je gezinssituatie en de periode. Je komt onder bepaalde voorwaarden bovendien in aanmerking voor gelijkstelling wegens ziekte wanneer je je bedrijf stopt dan wel dat dit blijft voortbestaan maar iemand in jouw naam en voor jouw rekening je zaak verder uitbaat.

2. Je krijgt een kind

Als kersverse moeder heb je recht op 12 weken moederschapsverlof. Drie weken moet je verplicht opnemen. De eerste week neem je op voorafgaand aan de vermoedelijke bevallingsdatum.

Tijdens deze drie weken moet je alle activiteiten volledig stopzetten. De overige negen weken kan je naar keuze opnemen in periodes van 7 kalenderdagen.

Per week ontvang je 830,67 euro voor de eerste 4 weken en 759,76 euro vanaf de 5de week moederschapsrust. Kies je ervoor om gedurende een of meerdere weken je activiteiten als zelfstandige voor maximaal de helft verder uit te oefenen? Dan bedraagt de uitkering de helft van deze bedragen. Daarnaast kan je gratis dienstencheques krijgen voor 105 uur hulp in de weken na de geboorte, de zogenoemde moederschapshulp.

Een zelfstandige die vader wordt kan een uitkering en eventueel ook gratis dienstencheques aanvragen. Je kan de uitkering aanvragen voor maximaal 20 volledige of 40 halve dagen binnen de 4 maand na de geboorte. Je ontvangt een uitkering van 96,60 euro per volledige dag en 48,30 euro per halve dag. Kies je voor maximaal 8 verlofdagen dan krijg je naast de uitkering ook nog een éénmalige uitkering van 135 euro er bovenop ter compensatie van de kosten die je gemaakt hebt voor de bestelling van dienstencheques.

Daarnaast krijg je ook kraamgeld en kinderbijslag, net zoals loontrekkenden.

3. Je zorgt voor een familielid

Zorgverlof of mantelzorg duurt telkens 1 tot 6 maanden. Tijdens je hele loopbaan mag je in totaal 12 maanden zorgverlof opnemen. Er zijn drie erkende redenen om zorgverlof op te nemen:

- Je zorgt voor een naaste die ernstig ziek is.
- Je dient palliatieve zorg toe aan een familielid.
- Je zorgt voor je eigen kind met een beperking.

4. Je zaak sluit (tijdelijk)

In sommige gevallen moet je je onderneming noodgedwongen sluiten. Omdat er bijvoorbeeld brand uitbrak, iemand je zaak vernielde of er een natuurramp plaatsvond. In dat geval geldt het overbruggingsrecht en blijven je sociale rechten (met uitzondering van je pensioenrechten) nog één jaar in stand. In dat jaar krijg je ook een uitkering. Het bedrag van je uitkering is afhankelijk van de vraag of je al dan niet personen ten laste hebt op je ziekenboekje.

5. Je gaat met pensioen

Met je sociale bijdragen bouw je ook je pensioen op. Het minimumbedrag voor werknemers en zelfstandigen is gelijk, maar gemiddeld ontvang je als zelfstandige beduidend minder. Veel ondernemers doen daarom aan pensioensparen, via het zogenoemde Vrij Aanvullend Pensioen voor Zelfstandigen (VAPZ) of de Pensioenovereenkomst voor Zelfstandigen (POZ).

WORK IN PROGRESS

Zelfstandigen kunnen de laatste jaren op steeds betere rechten rekenen. Een goede zaak, want zo wordt de kloof met werknemers alsmaar kleiner. Onder meer het minimumpensioen en de kinderbijslag voor zelfstandigen zijn al gelijkgesteld aan die voor werknemers.

AANVULLENDE VERZEKERING NODIG?

Er bestaan nog tal van aanvullende verzekeringen, soms verplicht en soms optioneel. Ondernemers met een zaak waar klanten over de vloer komen, moeten zich bijvoorbeeld verplicht indekken tegen brand- en stormschade of lichamelijke letsels bij klanten na brand of ontploffing. Optioneel voor alle zelfstandigen is de gewaarborgde inkomensverzekering of de verzekering voor beroepsaansprakelijkheid.

7.

Wat doet een boekhouder voor jou?

A. Drie cruciale kerntaken

Bij je opstart als zelfstandige komen onvermijdelijk een aantal financiële en boekhoudkundige aspecten kijken. Uitdagende materie voor wie de expertise niet beheerst, dus als kersverse ondernemer klop je hiervoor idealiter aan bij een erkende boekhouder of accountant. Hij of zij kan je trouwens niet alleen helpen met het pure cijferwerk, maar vooral ook met advies over financiële, juridische en andere administratieve zaken.

Akkoord: een boekhouder betekent natuurlijk een extra investering, maar het is wel een kost die zich dubbel en dik terugbetaalt. Je boekhouder kent immers de finesses van het vak en bespaart je op die manier veel tijd en geld. Verder kan hij zich dankzij zijn kennis en ervaring met andere ondernemers ook ontpoppen tot je raadgever en vertrouwenspersoon. Bij onze experten kan je alvast terecht voor:

JE ALGEMENE BOEKHOUDING

Iedere zelfstandige is verplicht om een boekhouding te voeren. Hoewel dit door velen als een noodzakelijk kwaad wordt aanzien, is de boekhouding een belangrijk beleidsinstrument dat je toelaat een volledig zicht te krijgen op je onderneming en tijdig bij te sturen waar nodig.

In een eenmanszaak volstaat een vereenvoudigde boekhouding, in een vennootschap gaat het om iets complexer werk – vandaar de term dubbele boekhouding. Om correct aan alle wettelijke vereisten te voldoen, is het in beide gevallen sterk aangewezen om deze zaken aan je boekhouder over te laten.

Het bijkomende voordeel? Aangezien je boekhouder goed zicht krijgt op je financiële plaatje, kan hij je inkomsten optimaliseren met het oog op het besparen van belastingen.

FINANCIEEL ADVIES

Vandaag functioneert een boekhouder niet louter als cijferspecialist. Als ondernemerscoach kan hij je ook helpen bij je prijszettingsmodel en adviseren over je financieel plan of mogelijke investeringen.

STARTERSBEGELEIDING

Ten slotte speelt je boekhouder ook een sleutelrol in je starterstraject. Hij of zij kan:

- je adviseren over de financiële haalbaarheid van je plannen
- nagaan of je rekening houdt met alle kosten die bij de opstart van je activiteit komen kijken
- onderzoeken welke omzet je kan draaien
- bepalen wat de beste financieringsopties zijn voor je investeringen
- je vertellen welke ondernemingsvorm je op het lijf geschreven is

Je boekhouder kent bovendien als geen ander de weg naar de bank, sociale verzekeringsfondsen, ondernemingsloketten enzovoort. Zo kan je via onze startersadviseurs meteen ook alle opstartformaliteiten (aanvraag ondernemingsnummer, activatie van je btw-nummer, aansluiting sociaal verzekeringsfonds ...) regelen.

B. Ook essentieel voor bijberoepers

Hoe bescheiden de ambities en omzet van je bijverdienste ook mogen zijn, zodra je start in bijberoep ben je officieel zelfstandige. Bij dat statuut komen onvermijdelijk iets meer wettelijke, juridische en financiële aspecten kijken. Een papierwinkel die je makkelijk zelf regelt? De praktijk wijst al snel het tegendeel uit. Vijf redenen waarom een boekhouder – ook in bijberoep – geen overbodige luxe is.

HIJ BRENGT JE BEROEPSKOSTEN HELDER IN KAART

Als bijberoeper mag je – net zoals een zelfstandige in hoofdberoep – je professionele uitgaven als beroepskosten aftrekken. Mooi meegenomen, maar geen evidentie om correct aan te geven in je belastingaangifte. Hier is de hulp van je boekhouder zeker welkom: hij weet welke kosten je het best volledig inbrengt, splitst en afschrijft. Zo spaart hij je heel wat tijd en geld uit.

HIJ BEGELEIDT JE MET JE BTW-VERPLICHTINGEN

Als zelfstandige krijg je sowieso te maken met btw-verplichtingen. Je boekhouder helpt je:

- kiezen of de btw-vrijstelling voor jou wel de beste piste is. Als je veel investeringen doet, is een btw-vrijstelling minder voordelig: je kan dan namelijk zelf geen btw meer terugvorderen;
- met je administratieve verplichtingen, zoals btw-aangifte of btw-listing;
- checken welk btw-tarief je voor klanten moet hanteren.

HIJ LOODST JE DOOR DE FISCALE AANGIFTE

Als loontrekkende ben je wellicht al vertrouwd met deel 1 van de jaarlijkse belastingaangifte. Zodra je zelfstandige wordt, komt daar een 2de deel bij. Je kan dat zelf invullen, maar dan mag je niets over het hoofd zien. Een boekhouder inschakelen is een slimme zet, want:

- hij kent alle mogelijke aftrekposten en kan zo je belastingen tot een minimum beperken;
- hij kent de addertjes onder het gras en de uitzonderingen (zoals inkomsten uit meerdere activiteiten);
- de aangifte wordt elk jaar complexer.

C. Juridische hulp voor freelancers

Als freelancer of consultant zit je vaak in een 'dienende' rol: je helpt andere organisaties met jouw skills en kennis. Maar je wil natuurlijk niet dat je opdrachtgever daar – misschien zelfs ongewild – misbruik van maakt. Besteed dus genoeg aandacht aan de afspraken die je maakt. En met een partner aan je zijde sta je sterker.

VERMIJD SCHIJN-ZELFSTANDIGHEID

Als zelfstandige hou je zelf de touwtjes in handen: jij bepaalt volledig zelf hoe, wanneer en waar je werkt. Is dat niet het geval? Dan ben je geen zelfstandige, maar eigenlijk een werknemer en dus schijnzelfstandige. De sociale inspectie start dan een 'herkwalificatie' op: je krijgt een ander contract waardoor je officieel werknemer bent en dus niet langer zelfstandige. Hoe je deze situatie vermijdt, legt je boekhouder uit.

HELDERE CONTRACTEN MET JE OPDRACHTGEVERS

Een gouden regel bij een overeenkomst? Zorg ervoor dat alles op papier staat. Want hoewel een mondelinge afspraak ook als bindend contract geldt, zijn er drie redenen waarom je beter altijd een schriftelijk contract opstelt.

1. Geen discussie mogelijk
   Achteraf bewijzen wat je mondeling met je opdrachtgever hebt afgesproken, is aartsmoeilijk. Met een schriftelijk contract leg je de rechten en plichten voor alle partijen vast. Zo vermijd je (ongewilde) discussies en problemen.
2. Goede afspraken maken goede vrienden
   Wat zijn we elkaar verschuldigd? Wat gebeurt er als één van ons zich niet aan de gemaakte afspraken houdt? En wat moet ik doen als ik de samenwerking wil beëindigen? Een overeenkomst bestaat uit tal van afspraken die je onmogelijk allemaal kan onthouden. Geschreven contracten bieden duidelijkheid, nu én in de toekomst.
3. Een wapen tegen schijnzelfstandigheid
   Als de fiscus schijnzelfstandigheid vermoedt, is een schriftelijk contract waaruit blijkt dat jij op zelfstandige basis samenwerkt met je opdrachtgever een krachtig tegenbewijs.

WAT STAAT ER IN EEN CONTRACT?

Een contract bevat bij voorkeur deze essentiële elementen:

- De omschrijving en kostprijs van je opdracht
- De duur van je contract
- De betalingstermijn van een factuur
- De gevolgen als iemand zijn verplichtingen niet nakomt
- De afhandeling van conflicten
- De aanvaarding door beide partijen

Beschrijf de onderdelen telkens zo duidelijk mogelijk. Zo vermijd je dat er een schemerzone ontstaat waarbij iemand de gemaakte afspraken kan betwisten. Onze juridische adviseurs kunnen je bijstaan in de opstelling van heldere contracten.

DE KLEINE LETTERTJES

Een contract bevat vaak heel wat 'kleine lettertjes': vakjargon dat moeilijk te ontcijferen valt, waardoor de moed je al gauw in de schoenen zakt. Onze juridische adviseurs zetten die terminologie om in heldere taal en vertelt je wat een contract precies inhoudt voordat je er je handtekening onder zet.

Voorbeeld: in juli 2017 veranderden grote uitgevers zoals het Mediahuis en De Persgroep het contract voor freelancers. Onder andere het btw-tarief wijzigde van 0 naar 6%, waardoor freelancers nu een volledige boekhouding moeten voeren. Onbegonnen werk zonder boekhouder.

D. Geen gedoe met paperassen bij SBB

Zin om te starten als zelfstandige? Laat je dan omringen door de beste mensen. Elk jaar begeleiden onze startersadviseurs meer dan 800 ondernemers met de opstart van een eigen zaak. Een goede begeleiding door een boekhouder of accountant is immers onmisbaar voor elke beginnende ondernemer.

Bovendien hoef je nooit meer een factuur binnen te brengen op kantoor. Via sbbSLIM, ons digitaal klantenportaal, kan je alle documenten mailen of scannen. Zelfs een foto nemen volstaat. Via duidelijke dashboards zie je meteen nauwkeurige grafieken die je tonen hoe de zaken lopen en kan je alle evoluties opvolgen. In het digitaal archief vind je alle documenten makkelijk terug.

8.

Hoe schrijf je je zaak officieel in?

Je bent pas echt ondernemer als je een ondernemingsnummer op zak hebt. Je vraagt dit aan bij een ondernemingsloket. Hoe werkt het in de praktijk?

A. Ondernemingsnummer: unieke code van je zaak

Elke onderneming heeft een uniek nummer, zoals mensen een rijksregisternummer hebben. Zo kunnen verschillende overheidsdiensten gemakkelijk communiceren met je zaak. Alle Belgische ondernemingen staan met adres en eigenaar in een database: de Kruispuntbank van Ondernemingen of kortweg de KBO.

Vóór de start van je zelfstandige activiteit schrijf je je in via een erkend ondernemingsloket. In de praktijk kan je dit eenvoudig regelen via je boekhouder. Op die manier bespaar je heel wat tijd. Bovendien ben je zeker dat je wettelijk volledig in orde bent.

Het ondernemingsloket heeft deze gegevens nodig:
- je rijksregisternummer
- de naam van je onderneming en je adres
- je activiteiten en de begindatum
- het rekeningnummer van je onderneming. Een aparte zakelijke rekening is sowieso een aanrader. Zo behoud je het overzicht en houd je werk en privé gescheiden
- voor vennootschappen is een oprichtingsakte verplicht

De inschrijving kost 101 euro per vestiging.

Als je alle gegevens volgens het boekje aangeeft, vermijd je vervelende misverstanden. Stel dat je consultant bent, maar staat ingeschreven als kapper, dan kan de klant de facturen die je uitschrijft betwisten. Ook voor beroepskosten is dit van belang: als kookleraar kan je bijvoorbeeld kookpotten fiscaal aftrekken, maar als opticien is dit uiteraard moeilijker te verantwoorden.

B. Wat doet een sociaal verzekeringsfonds?

Samen met je inschrijving bij het ondernemingsloket, regel je ook de aansluiting als zelfstandige bij een sociaal verzekeringsfonds. Je sociaal verzekeringsfonds vormt de schakel tussen de overheid en jezelf als zelfstandige of je vennootschap. De sociale zekerheidsfondsen regelen de sociale zekerheid van hun leden. Denk bijvoorbeeld aan kinderbijslag, ziekteverzekering, invaliditeitsverzekering, moederschapsbescherming, dienstencheques, overbruggingsrecht, pensioen, enz.

In de praktijk gebeurt dit vaak in één keer, want heel wat organisaties zijn ondernemingsloket en sociaal verzekeringsfonds tegelijk.

Jouw activiteit inschrijven

Vóór de start van je zelfstandige activiteit schrijf je je in bij een erkend ondernemingsloket. Om tijd te besparen, kan dit eenvoudig via je boekhouder.

9. Stappenplan naar jouw eigen zaak

1 Voorwaarden

- je bent 18+
- je bezit je burgerrechten

Check of je voldoet aan de startvoorwaarden

2 Businessplan

of

- uitgebreid klassiek onder-nemingsplan
- Business Model Canvas (BMC)

Werk je idee uit tot een businessplan

3 Boekhouder

- formaliteiten
- financieel advies
- juridische vorm
- boekhouding
- wetgeving

Steek je licht op bij een boekhouder

4 Ondernemingsvorm

- eenmanszaak

- vennootschap

Beslis samen over jouw ondernemingsvorm

Het is duidelijk: bij ondernemen komt veel meer kijken dan louter je businessplan uitrollen. Intussen begreep je ook dat een boekhouder veel van die zorgen kan verlichten. Maar wanneer zet je nu welke stap in je starters-traject? Dit schema maakt het zonneklaar.

5 Financiële steun

- Subsidies
- Starterslening
- Tax Shelter

Ga na waar je financiële steun kan krijgen

6 Vergunningen

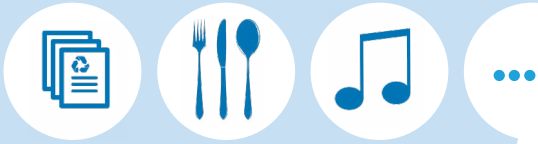

- Omgevings-vergunning
- Voedsel
- Muziek

Vraag eventuele vergunningen aan

7 Ondernemingsloket

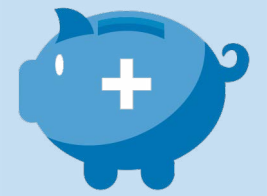

Kruispuntbank van Belgische Ondernemingen

Schrijf je in bij een ondernemingsloket

8 Sociaal verzekeringsfonds

- Pensioen
- Zwangerschap
- Ziekte

Sluit je aan bij een sociaal verzekeringsfonds

(in de praktijk meestal samen met stap 7)

SBB-publicaties

Startersgidsen

Elk jaar begeleidt SBB meer dan 800 beginnende zelfstandigen met de opstart van hun zaak. Voor heel wat beroepen heeft SBB een startersgids-op-maat uitgewerkt met alle info over de belangrijkste administratieve verplichtingen waarmee de starter in zijn sector geconfronteerd wordt.

Wegwijzers

Ondernemers zijn vaak druk in de weer en hebben baat bij snelle en betrouwbare informatie. Daarom bracht SBB een aantal praktische wegwijzers uit. Ze geven op een overzichtelijke manier antwoord op een aantal veelgestelde vragen.

Blogs

Heb je interesse in het laatste startersnieuws? Volg dan zeker ons magazine op onze website via www.sbb.be/magazine. Of schrijf je in voor onze nieuwsbrief op www.sbb.be/nieuwsbrief. Dan ontvang je maandelijks een helder overzicht van essentieel nieuws, handige inzichten en inspirerende ondernemersverhalen.

Je kan alle publicaties gratis downloaden op www.sbb.be.

Ons idee van een board meeting: cijfers én croissants

Waar je keuzes maakt, is niet zo belangrijk. Zolang het maar de juiste zijn. Ons idee van samenwerken is méér dan enkel zorgen dat je boekhouding klopt. Als ondernemer wil je een accountant die met je meedenkt, maar je ook adviseert én uitdaagt. Zelfs aan je ontbijttafel.

Samen slim ondernemen begint op sbb.be

sbb
accountants
adviseurs

samen slim ondernemen
sbb.be

SBB-kantoren

ANTWERPEN

- Provinciesteenweg 436, 2530 **Boechout**
  tel. 03/480 20 92
  antwerpen@sbb.be
- Vaartstraat 79, 2960 **Brecht**
  tel. 03/330 16 30
  brecht@sbb.be
- Antwerpseweg 10, 2440 **Geel**
  tel. 014/56 29 80
  geel@sbb.be
- Vrijheid 222, 2320 **Hoogstraten**
  tel. 03/314 38 24
  hoogstraten@sbb.be
- Mechelsestw. 109A, 2860 **St-Katelijne-Waver**
  tel. 015/56 06 60
  skw@sbb.be
- Steenweg op Mol 114 bus 1, 2300 **Turnhout**
  tel. 014/43 64 21
  turnhout@sbb.be

VLAAMS-BRABANT

- Staatsbaan 106, 3460 **Bekkevoort**
  tel. 013/33 44 57
  bekkevoort@sbb.be
- Vuurkruisenlaan 2, 3000 **Leuven**
  tel. 016/24 51 59
  leuven@sbb.be
- Ninoofsesteenweg 1024, 1703 **Schepdaal**
  tel. 02/532 25 42
  schepdaal@sbb.be

OOST-VLAANDEREN

- Korte Keppestraat 7 bus 11, 9320 **Aalst**
  tel. 053/78 35 42
  aalst@sbb.be
- Gentseweg 188, 9120 **Beveren**
  tel. 03/760 10 30
  beveren@sbb.be
- Koning Leopoldlaan 81G, 9990 **Maldegem**
  tel. 09/377 54 08
  maldegem@sbb.be
- Kortrijksesteenweg 1052 C, 9051 **Gent**
  tel. 09/243 89 70
  gent@sbb.be
- Rivierstraat 62, 9080 **Lochristi**
  tel. 09/356 05 20
  lochristi@sbb.be
- Wortegemstraat 22, 9700 **Oudenaarde**
  tel. 055/33 94 40
  oudenaarde@sbb.be

WEST-VLAANDEREN

- Kaaskerkestraat 100, 8600 **Diksmuide**
  tel. 051/50 08 33
  diksmuide@sbb.be
- Diksmuidseweg 95, 8950 **Ieper**
  tel. 057/22 07 00
  ieper@sbb.be
- Autobaan 2A, 8210 **Loppem**
  tel. 050/40 48 80
  loppem@sbb.be
- Diksmuidsesteenweg 406, 8800 **Roeselare**
  tel. 051/26 08 80
  roeselare@sbb.be
- Sint-Janstraat 185, 8700 **Tielt**
  tel. 051/42 61 11
  tielt@sbb.be
- Harelbeekstraat 169 bus 201, 8550 **Zwevegem**
  tel. 056/24 17 20
  zwevegem@sbb.be

LIMBURG

- Peerderbaan 21, 3960 **Bree**
  tel. 089/46 07 60
  bree@sbb.be
- Kempische Steenweg 311 bus 2.06, 3500 **Hasselt**
  tel. 011/27 94 90
  hasselt@sbb.be
- Europaplein 43 bus 1, 3620 **Lanaken**
  tel. 089/71 03 33
  lanaken@sbb.be
- Tiensestw. 178 Blok A Bus 101-102, 3800 **Sint-Truiden**
  tel. 011/68 80 28
  st-truiden@sbb.be
- Aniciuspark 16, 3700 **Tongeren**
  tel. 012/23 63 43
  tongeren@sbb.be

HOOFDZETEL

- Diestsevest 32 bus 1a, 3000 **Leuven**
  tel. 016/24 64 85
  info@sbb.be

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de voorafgaande en schriftelijke toestemming van de uitgever.

De redactie en de uitgever streven naar de betrouwbaarheid van de informatie opgenomen in deze uitgave. Zij kunnen evenwel niet aansprakelijk worden gesteld voor de informatie en de toepassing ervan. Evenmin zijn zij gehouden tot een resultaatsverbintenis mochten bepaalde wijzigingen aan hun waakzaamheid ontsnapt zijn.

Deze gids werd samengesteld op basis van de gegevens gekend in februari 2023.

Onder SBB Accountants & Adviseurs worden gevat SBB Bedrijfsdiensten BV met zetel te 3000 Leuven, Diestsevest 32 bus 1A, met ondernemingsnummer 0420170841, RPR Leuven, evenals SBB Gecertificeerde Accountants en Adviseurs BV, met zetel te 3000 Leuven, Diestsevest 32 bus 1A, met ondernemingsnummer 0459609556, RPR Leuven. Beide vennootschappen zijn erkend als gecertificeerd fiscaal accountant.
info@sbb.be – www.sbb.be

Verantwoordelijke uitgever:
Raf Dom, Diestsevest 32 bus 1A, 3000 Leuven

Auteurs:
SBB Kenniscentrum

Coördinatie:
SBB dienst marketing en communicatie

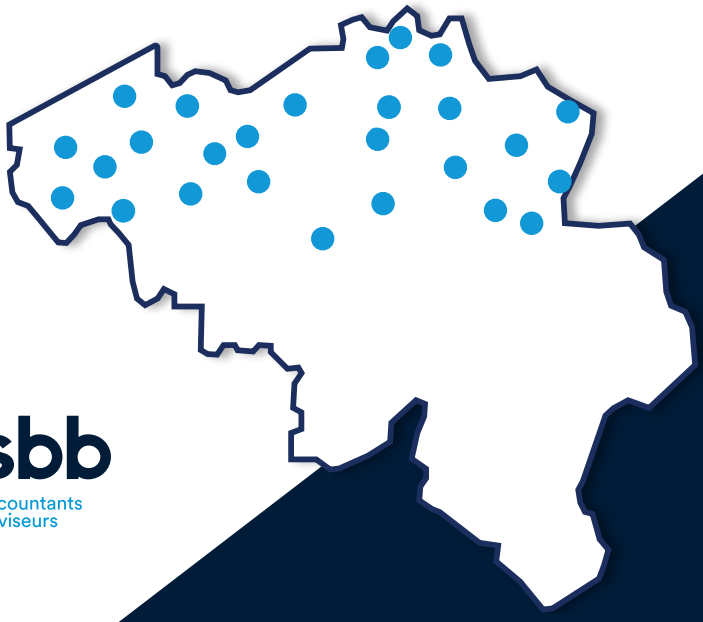

sbb
accountants
adviseurs

www.sbb.be

sbb
accountants
adviseurs

Met ruim 22.000 klanten werkt SBB samen: starters, ondernemers, vrijberoepsbeoefenaars en organisaties in social profit. Hen bieden we een brede expertise in accountancy, fiscaliteit en omgevingsrecht vanuit een kantoor vlakbij. Bovendien helpen we hen groeien met juridisch-zakelijk advies op maat. Dankzij ons gespecialiseerd kenniscentrum en onze rijke klantenbasis maken meer dan 580 SBB'ers voor hen onze belofte waar: samen slim ondernemen.

samen slim ondernemen

www.sbb.be